

Առաջին ներկայացումը տրուեցաւ փետրուար 1ին, Վարդանանց տունին օրը, քաղաքիս հայ դա-
ղութին առջեւ: Ծրագիրը ճոխ էր եւ կը բովան-
դակէր հայերէն ու ֆրանսերէն լեզուներով խաղեր:
Նախ ներկայացուեցաւ ֆրանսերէնը, «La Poignard»
Լուդովիկոս ԺԳ.ի շրջանէն. տրամը տեղի կ'ունե-
նար Շաթլըէ բանտին մէջ: Տը Լիւվէրսաք երիտա-
նարդ մարքիզը Ռըշըլէոյի դէմ դաւադրութիւն մը
կը սարքէ, յայտնուելով մահուան կը դատապար-
տուի. բարեկամներ հնարք կը դնեն զինքը բանտէն
ազատելու. փախուստի սլահուն կը բռնուի բանտի
վերատեսուէն, որուն հետ խօսակցութեան ընթաց-
քին կը յայտնուի որ երիտասարդն է եղած սպան-
նողը բանտին վերատեսուէի որդւոյն, մենամարտի
մը մէջ: Վերատեսուէը կը փորձուի որդւոյն վրէժը
լուծել, բայց երիտասարդին թախանձանքները կ'ա-
մոքեն իրատարրտ վերատեսուէը, եւ ինք անձամբ
կ'օժանդակէ անոր փախուստին:

Վերատեսուէին դերը մեծ ձեռնհասութեամբ
կատարեց Թորոս Ոսպիկեան. նախ խստաբարոյ,
ապա վրէժխնդիր, եւ հուսկ ներողամիտ, երեք
երեսներն ալ անթերի ներկայացնելով: Անդրանիկ
Նաճարեան կատարեց դերը Տը Լիւվէրսաք երիտա-
սարդ մարքիզին, որ հաղիւ կեանքի սեմը թեւակո-
խած, կը զգայ կեանքէն բաժանումին դառնութիւ-
նը: Իսկ Պր. Նաճարեան զգայուն ոգւով եւ արտա-
յայտութիւններով վերակոչեց հօր մը սէրը կորու-
սեալ զաւակին հանդէպ եւ գթութեան շարժեց
վերատեսուէը:

Երկրորդ խաղն էր «Աւարայրի հսկումը», հե-
ղինակութիւն Գերյ. Հ. Յովհան Վ. Աւգերի: Տրամ
մը, որ խորհրդաւոր կերպով կը պատկերացնէր
Աւարայրի մեծ պատերազմի նախօրեակին տեսիլ-
ները: Հեղինակը ճարտար հանգոյցներով իրարու
զօդած էր Վարդանեան քաջակորով նախարարներու
նահատակութեան խանդավառութիւնը եւ ուրացող
խումբի նախարարներուն հակադիր դերն ու տի-
պարները: Հետզհետէ բեմի վրայ երեւցան մեծ
անձնաւորութիւններն ու սուրբ պատերազմին ա-
ռաջնորդ մեր հոգեւոր պետերը, իւրաքանչիւրը
մարմնաւորուած յաջող դերակատարի դիմադրով:

Երրորդ խաղն էր «Փոքրիկ Ստախսը» հաճելի
կատակերգութիւնը. փոքրիկ ստախսը՝ Յովհան-
նէս Սիմիքեան, սկիզբէն մինչեւ վերջ ընական տը-
տայայտութեան տիպար մը ներկայացաւ:

Չորրորդ խաղն էր Փրանսերէն «La Palisse»
երգախառն թատրոնը: Ֆրանսացի աստղագէտ մը,
Թէլէսքորիուս, եւ իր սենեկապանը, Սանչոյ, Բա-
րիդ կը հասնին, երբ Լա Բալիս մեծ հանդիսաւո-
րութեամբ փրանկիսկոս Ա.էն պիտի ընդունէր մա-
րաջախտի տիտղոսը, իսկ անոր որդւոյն Ռոպէրի
խոստացումը էր ամէն կարգի շնորհներ: Թէլէսքո-

րիուս իր դուշակութիւններով կը յաջողի զիւթել
փոքրիկ Ռոպէրն ու անոր ընկերները, եւ կ'ըլլայ
թաղաւորին պաշտօնական աստղագուշակը:

Աստղագէտի դերակատարն եղաւ Ալպէր Գիւ-
փէլեան, որ հաղուադէպ աստղագութեամբ, եւ
ազնուական ձեւերով իր վրայ հրաւիրեց ներկանե-
րուն ուշադրութիւնը: Յարութիւն Գասարճեան
կատարեց դերը Սենեկապանին, անթերի կատակե-
րի խաղերով եւ ինքնահնար գիւտերով զուարթ
պահելով հանդիսականները: Իսկ Յալակ Թիւթէ-
լեան եղաւ փոքրիկ Ռոպէրը, եւ ազնուականի շքեղ
տարազներուն տակ, ցոյց տուաւ ինքզինքը զօրա-
վարի մը զաւակ ըլլալը:

Այս ներկայացումներու ընթացքին իբրեւ միջ-
նարար տրուեցան երկու պարախաղեր: Առաջինին
համար բեմ ելան Վարժարանիս միջնահասակ
աշակերտներ, որոնք Ե Դարու հայկական տարազ-
ներու տակ՝ պարեր ներկայացուցին աւելի քան
յաջող ճկունութեամբ: Պարուներու երկրորդ խում-
բին համար բեմ երեւցան երկսեռ փոքրիկ աշա-
կերտներ, մանչերը՝ սուրբով, իսկ աղջիկները՝
կուժերով: Երգելով եւ երեմն նուագի ընկերակ-
ցութեամբ քառորդ ժամ, փոխն ի փոխ, հայկական
պարերու այլ եւ այլ պատկերներ ներկայացուցին
անթերի ճշգրտութեամբ: Հանդէսին նոր փայլ մը
կ'աւելցնէին մետաքսեայ շքեղ տարազները:

Ներկայացումի բոլոր արարներուն մէջ ալ խա-
ղարկուները իրենց յաջողութեան դադաթնակէտին
կը հասնէին, շնորհիւ տրուած ճարտար շարժումի
մը:

Թատերական այս հանդէսը, զանց ընելով «Ա-
ւարայրի հսկումը» եւ «Փոքրիկ ստախսը», կըր-
կնուեցաւ փետրուար 3ին տեղույս Փրանսացի եւ
օտար հրաւիրեալներու առջեւ, նոյնքան եւ աւելի
մեծ յաջողութեամբ: Այս երկրորդ ներկայացումը
դրուած էր Սիւրբիոյ Բարձր Մարզպանին Հալէպի
Նուիրակին՝ Պարոն Դաւիթի նախադասութեան
տակ, որ իբր ներկայացուցիչ զրկած էր Առաջին
խորհրդական Տը Մէկ. Վերին Սիւրբիոյ Հրամա-
նատարը՝ Մօնէ իր կողմէ ներկայացուցիչ զրկած
էր իր կցորդ գնդապետը՝ Պուսթափ. ներկայ էին
Փրանսական բանակի սպաներ եւ բարձրաստիճան
անձնաւորութիւններ. որոնք յետ աւարտումի,
գնահատական արտայայտութիւններով մեկնեցան
Վարժարանէս:

Ներկայիս դիտենք թէ սրբազան պարտականու-
թիւն մը կը ստիպէ զմեզ, օգնութեան հասնելու ու
մեղմելու Սանճազի մեր դաղթական եղբայրներուն
կարօտութիւնները. սոյն զովելի նպատակով է որ
Վարժարանիս Տեսչութիւնը զոյգ ներկայացումնե-
րուն զոհացուցիչ մուտքերը յատկացուցած է ի
նպատու Սանճազի Հայ Գաղթականներուն:

ՀԱՆԵՊՅԻ

1843-1940

Բ Ա Ձ Մ Ա Վ Ե Պ

Հ Ա Ն Դ Ի Ս Ա Ր Ա Ն

ԲԱՆԱԾԻՐԱԿԱՆ - ԳՐԱԿԱՆ - ԳԻՏԱԿԱՆ - ԲԱՐՈՑԱԿԱՆ

ՄԱՐՏ ԹԻԻ 3

ՀԱՏ. ԴԸ ՌՅԶԹ-ՌԵԶ

ՎԵՆԵՏԻԿ Ս. ՂԱԶԱՐ

ՅՈՒԴԱ. ԹԱԴԵՈՍ ԱՌԱՔԵԱԼԻՆ ՅԱՏՈՒԿ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔՆԵՐԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Աստուածահայր Ս. Յովսէփէն եւ Ս.
Յովհաննէս Մկրտիչէն ետքը, ոչ մէկ տա-
րակոյս՝ թէ բոլոր սուրբերու մէջ Առա-
քեալները առաջին են՝ փառքով, կարո-
ղութեամբ եւ սիրով մեզի համար: Անոնք
այս աշխարհիս վրայ Աստուածամարդուն
մտերիմ բարեկամները եղան, ընտանեբար
Անոր հետ խօսակցեցան երեք տարի, ուղ-
ղակի իր բերնէն լսեցին Հօր Աստուծոյ
յայտնած բոլոր խորհուրդները: Ամենա-
մեծ պարգեւներով եւ ծայրագոյն շնորհ-
ներով օժտուեցան իրենց հոգիները, եւ
կրցան ըլլալ Նոր Ուխտի յարմարագոյն
պաշտօնեաներ, աշխարհի Լուսաւորիչներ,
Ս. Եկեղեցւոյ Հիմեր եւ Սիւներ: Անբաւ
են անոնց աշխատանքը եւ աննկարագրելի
չարչարանքները, որոնց զիմացան Ս. Ա-
ւետարանը տարածելու համար: Եթէ միւս
մարտիրոսները կեանքներին զոհեցին մէկ
անգամ միայն, Առաքեալները կրեցին այն-
քան մարտիրոսութիւն՝ որքան տեւեցին
իրենց առաքելութեան օրերը: Եւ հիմա
երկնային փառքերու մէջ անոնց գլուխնե-
րը զարդարուած են հրաշափառագոյն

պսակներով, իբր յառաջամարտիկ ախո-
յաններ փրկչական յաղթանակին. եւ Անոր
քով բազմած յատուկ աթոռներու վրայ՝
անդադար կը հայցեն ու կ'ընդունին մեզի
համար ամէն տեսակ շնորհներ: Մեր
պապերը մեծ հանգիստաւորութեամբ կը
տօնէին անոնց իւրաքանչիւրին նահատա-
կութեան օրը, ծոմապահութեամբ եւ եր-
կար ուխտադնացութեամբ:

Բայց դարերու ընթացքին՝ քրիստոնեա-
ներու մէջ հաւատքը սկսաւ պակսիլ, եւ
այսօր շատեր չեն գիտեր անգամ անուն-
ները Առաքեալներու մէկերկուքին: Ա-
նոնցմէ է Ս. Յուդա Թադէոսը, որ հակա-
ռակ միւս պօղալի մատնիչին անուանակից
ըլլալուն, միշտ եւ ամէն տեղ ցոյց տուած
է հզօր ու բարեգութ վերաբերում հաւատ-
քով իրեն գիմողներուն, մանաւանդ վեր-
ջերս, կատարելով անոնց խնդրանքները
զարմանալի հրաշքներով: — Այս իրողու-
թեան դադափար մը տալու համար՝
թարգմանաբար կը ներկայացնենք Իտա-
լիոյ եւ սահմանակից երկիրներու մէջ
բարեպաշտական շարժումներն ու ջերմե-

ռանդութիւնները, որոնց առարկայ եղած է ինքը:

Վատիկանի վեհաշուք Կաթողիկէն խաչածեւող թեւերուն ձախ կողմը՝ ուր շարուած են ապաշխարողաց խոստովանաբաններ, աչքի կը զարնէ Ս. Պետրոսի խաչելութիւնը ներկայացնող խորան մը (նըկար Կուխտոյ Րենիի), որուն երկու կողմերուն վրայ կան թաղէոս եւ Սիմէոն Առաքեալներուն պատկերները: Խորանը կառուցուած է ի պատիւ այս երկուքին եւ սեղանին մէջ պահուած կը մնան իրենց սուրբ նշխարները:

Քարտինալ Շիւսթէր իր մէկ գրքին մէջ⁽¹⁾ կը յիշէ որ երբ Վատիկանի Մայր Եկեղեցին շինուեցաւ, երկու Առաքեալներուն նշխարները փոխադրուեցան նոր խորանի մը տակ՝ ի պատիւ իրենց կանգնուած, 1605 Դեկտ. 27ին:

Աւետարանը շատ համառօտ կ'անցնի ասոնց նկատմամբ, իսկ Յուդա Թաղէոսի մասին լուծութիւնը արդիւնք համարելու է միւս մատնիչին անուանակցութեան: Գիտենք սակայն որ ան զաւակն ըլլալով Կղէովպայի կամ Ալփէոսի՝ Աստուածահայր Ս. Յովսէփին եղբորը, շատ մօտաւոր ազգականութեամբ կապուած էր Յիսուսի հետ. նաեւ Ս. Աստուածածնի մայրը Սրբուհի Աննա քոյրն էր Կղէովպայի հօրը Յակոբին՝ որ Յուդա Թաղէոսին պապն էր:

Այս Ս. Առաքեալը Աւետարանիչներէն կոչուած է Ղերթու եւ ոչ սկարիստացի, նոյն հասկնալի պատճառով անշուշտ: Թաղէոս ասորերէն կը նշանակէ գովեստ կամ խոստովանութիւն, իսկ Ղերթու՝ որ կը տեսնուի Մատթէոսի յունական բնագրին մէջ, ըսել է հաճաքեղ կամ ուշիւ. եւ Ս. Հերոնիմոսի մեկնութեամբ՝ աւելի ճիշտ՝ սրտի մարդ, վասն զի Ղերթ կամ Լիթ ըսել է սիրտ, ինչպէս Թադ (thad) կուրծ կը թարգմանուի: Նիկեփոր եւ Իսիրոփ պատմիչները եւ Սրբոց վկայաբանութիւնները միաձայն կը հաստատեն, թէ Յուդա Թաղէոս Առաքեալը նախ քարոզեց Հրէաստան եւ Սամարիա, յետոյ անցեր է Ասորեստան, մանաւանդ՝ Միջագետք եւ

Պարսկաստան: Մեղի հասած կիսկատար ծանօթութիւններն անբաւական են որոշ ճշդել կարենալու համար տեղը, ժամանակն ու եղանակը անոր վկայական մահուան Քրիստոսի համար:

Յայտնի է սակայն որ իր առաքելութեան վերջին տարիներուն եւ մահուանը ատեն իրեն հետ միասին գտնուած է Սիմոն Կանանացի կոչուածը՝ որ Գալիլիայի Կանա քաղաքէն էր: Հին պատմիչներէ ոմանք նոյն իսկ կը համարին թէ ասիկա էր այն բախտաւոր փեսան՝ որու հարսանիքին առիթով Յիսուս իր առաջին հրաշքն ըրաւ՝ Ամենասուրբ Մօրը հաճոյք մ'ընելու համար:

Թէ՛ Ս. Թաղէոսի եւ թէ՛ Ս. Սիմոնի նահատակութեան եղանակները յայտնի չեն, բայց առաջինը կը ներկայացուի հասարակ ցուպով մը եւ երկրորդը՝ սղոցով մը, որոնք իրենց մարտիրոսացման գործինքը կ'ենթադրուին: Բայց Հռոմի Ս. Փրկիչ եւ Լատերանու Ս. Յովհաննէս նախամայր եկեղեցիներուն մէջ, Ս. Թաղէոս ներկայացուած է զեղարգով: Հին աւանդութիւն մը կ'ըսէ թէ այս երկու Առաքեալներուն մարտիրոսացման հանդիսավայր եղած է Հայաստան կամ Սուամիրի մօտերը Պարսկաստանի մէջ⁽²⁾, 60-70 թուականներուն, կամ աւելի ետքը: Հռովմէական օրացոյցին մէջ իբր տօն նշանակուած է Հոկտ. 28:

(1) Liber Sacramentorum, IX.

(2) Հայր Ալիշան աւելի որոշ կը բացատրէ այս կէտը՝ գրեթէ նոյն կարծիքը հաստատելով. «Մեր լուսաւորութեան գործակիցը, կ'ըսէ, իր համանուն նախաքարոզ Թաղէոսի նման՝ նախ յԱսորիս եւ ի Միջագետք քարոզած է, եւ այն կողմերէն մտեր ի Հայս՝ ի մէջ Կործայից եւ Պարսկաստան: Մեր պատմիչը, Յայտնուրը եւ վկայագիրք միաբան եւ անտարակոյս կ'ըսեն թէ սա յիշեալ տեղերէն գալով յԱղբառ գաւառ՝ հոն հանդիպել է Բարդուղիմէոս Առաքելոյն, յետոյ բաժնուելով անկէ՝ անցեր է յՈւրմի գլխաւոր քաղաք Պարսկաստան, եւ անոր մօտերն ու համանուն ծովակին բոլորաթիւ քարոզեր եւ լուսաւորել է երկար տարիներ, եւ դարձեալ նոյն (Ուրմիայ) կողմերը գալով՝ նահատակուել է» եւն: (Արշալոյս քրիստոնէութեան Հայոց, էջ 42, 430):

Երկուքին վկայաբանութեան մէջ⁽³⁾ կայ նաեւ սա յաւելումը, թէ Բարդուղի թագաւորը իր մայրաքաղաքը փոխադրել տուաւ Ս. Առաքեալներուն մարմինները եւ անոնց ի պատիւ՝ կանգնեց ամենաշքեղ տաճար մը: Քանի մը դար անցնելէ ետք, հաւանօրէն Պարսկաստանը արաբներէն գրաւուելու ատեն, անոնք փոխադրուեցան Հռովմ:

Մեծն Կարոլոս իր թագադրութեան առթիւ՝ Լեւոն Գ. Պապէն ստացած ըլլալով շատ սուրբերու մասունքներ՝ որոնց հետ էին նաեւ Ս. Թաղէոս եւ Սիմոն Առաքեալներուն նշխարները, ուղեց այս վերջինները պարզեւել թողոքացիներուն, թէ՛ իբր վարձատրութիւն անոնց օգնութեան՝ Սարակինոսներուն դէմ մղած իր պատերազմին ատեն, եւ թէ՛ անանցանելի պատնէջ մը բարձրացնելու համար Մահմետի այս արինարբու հրոսակներուն առջեւ: Իրօք ալ, Սպանիոյ Մաւրիդանացիներն, անկէ ետք, Պիրենեաններէն չկրցան անցնիլ:

Յաջորդ երկար տարիներու ընթացքին, ինչպէս ուրիշ սուրբերու, ասոնց հանդէպ ալ բարեպաշտներու ջերմեաններով ինքն իր բարեպաշտներու ջերմեաններով սակայն սկսեց իր կամաց կամաց նուաղիլ. սակայն բոլորին յիշողութեան մէջ կ'ապրէր Յ. Թաղէոս Առաքեալը իր «ընդհանրական թուղթով» որ հաւասար Պետրոսի, Յովհաննու եւ Յակոբայ գրածներուն՝ Եկեղեցիէն ընդունուած ու դասուած է կանոնականներու շարքին մէջ:

Իսկ վերջերս Անոր պաշտամունքին յատուկ վերադարձը կը պարտինք Սրբուհի Պրիճիտային եղած զարմանալի յայտնութիւններուն, որոնց մէջ ինք Յիսուս է որ ուղեց պատուել իր հօրեղբորորդի Թաղէոսը՝ երբ հրամայեց շինել նոր եկեղեցի մը 13 խորաններով Առաքեալներուն նուիրուած, մէջն ըլլալով նաեւ Պօղոսը, եւ յայտնեց իր աստուածային կամքը՝ թէ «Եհիմգերորդ խորանն ըլլայ ի պատիւ Յ. Թաղէոսին՝ որ մահուր սրտովը գիտցաւ յաղթել սատանային»⁽⁴⁾:

Թողոքայի մայր եկեղեցւոյն մէջ, մօտը

այն սրբարանին ուր կը պահուի Ս. Թոմաս Ազուլինացւոյն մարմինը, կառուցուած է փառաւոր մատուռ մը՝ Յիսուսի ազգական այս մեծ Առաքեալին համար: Եւրոպայի զանազան երկիրներէն դէպ ի Լուրտ գնացող գրեթէ բոլոր ուխտաւորները նոյն եկեղեցին կը հանդիպին ու ինքզինքնին այս Սուրբին կը յանձնարարեն՝ որպէս գործվագութիւն խնամակալ յուսահատական դիպուածներու:

Լեհաստանի, Աւստրիոյ, Սիբիրիոյ, Սալիդուրիի, Սեւ Անտառի եւ դեռ ուրիշ գերման քաղաքներու մէջ՝ ամենամեծ է ջերմեաններով թուրքացիներուն, եւ ինք է նաեւ Սաքսոնիոյ Մակտեպուրկ քաղաքին պաշտպանը:

Իսկ Իտալիոյ մէջ՝ կը մեծարուի նախ Հռովմէն, ոչ միայն Ս. Պետրոսի մէկ կողմը զետեղուած իր գերեզմանովն ու խորանովը, այլ նաեւ նոր եկեղեցիով մը ի պատիւ Իրեն կառուցուած Կարմելիթան Քոյրերու կողմէ⁽⁵⁾: Մասնաւոր պաշտամունքներու առարկայ եղած է Միլանու Ս. Նիկողայոս եւ Պերկամոյի Ս. Աղեքսանդր եկեղեցիներուն մէջ, նոյնպէս՝ Լոտիի, Փիաչենցայի, Նաբոլիի եւ Ռաբբոնիճիի:

Իսկ Թորինոյի մէջ Սուրբիս պաշտամունքը շատ հինէն է, կը բարձրանայ մինչեւ 6 դար: Այս քաղաքին թեմական եպիսկոպոսը, Ուրսիչինոյ, 562-609 ժողովրդապետութիւն մը հիմնեց, յարակից եկեղեցիով, Թաղէոս եւ Սիմէոն Առաքեալներուն նուիրուած: Բազմութեան առջեւ անձուկ ըլլալու համար, Ժէ դարուն վերանորոգուեցաւ եւ ընդարձակուեցաւ եկեղեցին, որ 1880ին երկրաշարժէ մը վնասուեցաւ ու նորոգուեցաւ: Վերջին ժամանակներէ ասդին, Թորինոյի ժողովուրդին մէջ այնքան բոլորեալ էր ջերմեաններով թուրքացի Ս. Թաղէոսի հանդէպ, որ իրեն նուիրուած նախորդ տաճարը ան-

(3) Dionys. Carthus, Serm. de Ss. Apost. Sim. et Juda.

(4) Rivelazioni, Libro IX, Cap. 34.

(5) Roma, Via Nomentana, angolo Via Gorizia.

